

Vergaderjaar 2023–2024

36 550 X

Wijziging van de begrotingsstaat van het Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2024 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota)

Nr. 2

MEMORIE VAN TOELICHTING

INHOUDSOPGAVE

A.	ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVOORSTEL	2
B.	BEGROTINGSTOELICHTING	3
1	Leeswijzer	3
2	Het beleid	4
2.1	Voorstel van wet	4
2.2	Uitgavenmutaties	5
2.3	Ontvangstenmutaties	7
2.4	Budgettaire gevolgen van beleid	8
3	Bijlage subsidieoverzicht	28

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVORSTEL

Artikel 1

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 2.3, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2016 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld en derhalve ook gewijzigd. Het onderhavige wetsvoorstel strekt ertoe om voor het jaar 2024 wijzigingen aan te brengen in de departementale begrotingsstaat van het ministerie van Defensie (X).

De in de begrotingsstaten opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zgn. begrotingstoelichting).

De Minister van Defensie,

K.H. Ollongren

B. BEGROTINGSTOELICHTING

1 Leeswijzer

De voorliggende eerste suppletoire begroting bevat de voorgestelde wijzigingen ten opzichte van de ontwerpbegroting 2024 van hoofdstuk X van de begroting van het Rijk.

In deze eerste suppletoire begroting van het ministerie van Defensie zijn de besluiten van het kabinet uit de Voorjaarsnota verwerkt. Deze suppletoire wet dient dan ook in samenhang te worden gezien met de Voorjaarsnota. Als gevolg hiervan wordt de Defensiebegroting 2024 met € 66,3 miljoen naar beneden bijgesteld tot € 22.431,1 miljoen.

In paragraaf 2.1 wordt de cijfermatige aansluiting ten opzichte van de ontwerpbegroting uiteengezet. Vervolgens worden in paragraaf 2.2 de belangrijkste begrotingswijzigingen op deze begroting van het ministerie van Defensie vermeld met een overzicht uitgavenmutaties, en in paragraaf 2.3 wordt een overzicht ontvangstenmutaties toegelicht. Afsluitend is in paragraaf 2.4 per artikel een tabel opgenomen met daarin de budgettaire gevolgen van beleid en de uitgaven- en ontvangstenmutaties. In aansluiting op de ontwerpbegrotingen en de Voorjaarsnota worden vanaf 2024 ook de mutaties voor het jaar t+5 opgenomen in de tabel budgettaire gevolgen van beleid van de 1ste suppletoire begroting. Dit betreft de extrapolatie van de begroting – het toevoegen van het jaar t+5 – en vervolgens de mutaties tot en met t+5 die tijdens de voorjaarsbesluitvorming zijn verwerkt. Per artikel worden de mutaties groter dan of gelijk aan onderstaande staffel op het niveau van de financiële instrumenten (en eventueel artikelonderdeel) toegelicht.

Omvang begrotingsartikel (stand ontwerpbegroting) in € miljoen	Beleidsmatige mutaties (ondergrens in € miljoen)	Technische mutaties (ondergrens in € miljoen)
< 50	1	2
=> 50 en < 200	2	4
=> 200 < 1000	5	10
=> 1000	10	20

De toelichtingen op de uitgaven gelden ook voor de verplichtingen. Alleen indien sprake is van een groot verschil van de verplichtingenmutaties ten opzichte van de uitgavenmutaties wordt dit verschil apart toegelicht. Deze verschillen ontstaan bijvoorbeeld doordat verplichtingen zijn aangegaan die niet tot een uitgavenmutatie leiden of door regelingen waarvoor de verplichtingen dit jaar worden aangegaan terwijl de uitgaven pas volgend jaar (of in de jaren daarna) plaatsvinden.

2 Het beleid

2.1 Voorstel van wet

Met het onderhavige wetsvoorstel wordt voorgesteld de uitgavenbegroting 2024 van het ministerie van Defensie (X) ten opzichte van de vastgestelde begroting met een bedrag van € 66,3 miljoen te verlagen. Voor het begrotingsbedrag van de ontvangsten 2024 wordt voorgesteld dit met € 268,2 miljoen te verhogen. Dit leidt voor het ministerie van Defensie tot een uitgavenbudget van € 22.431,1 miljoen en een ontvangstenbudget van € 497,0 miljoen. De begroting voor de in 2024 aan te gane verplichtingen stijgt met € 858,6 miljoen tot € 22,466,9 miljoen. De cijfermatige aansluiting ten opzichte van de vastgestelde begroting 2024 is als volgt:

Uitgaven (in duizend euro)	
Stand vastgestelde begroting 2024	€ 22.497.398
Wijzigingen 1 ^e suppletoire begroting 2024	– € 66.349
Stand begroting Defensie (X) in de voorjaarsnota 2024	€ 22.431.049

Ontvangsten (in duizend euro)	
Stand vastgestelde begroting 2024	€ 228.804
Wijzigingen 1 ^e suppletoire begroting 2024	€ 268.152
Stand begroting Defensie (X) in de voorjaarsnota 2024	€ 496.956

Investerings in Defensie

Het kabinet heeft besloten € 500 miljoen in 2028 toe te voegen aan de defensiebegroting. Deze middelen worden vanaf 2030 structureel verwerkt (in het Defensiematerieelbegrotingsfonds (K)). De extra middelen worden besteed aan het versterken van de luchtverdediging en aan munitie voor de eigen krijgsmacht. De oorlog in Oekraïne heeft aangetoond dat luchtverdediging van levensbelang is. Ook voor de verdediging van het NAVO-bondgenootschap is luchtverdediging een absolute prioriteit. Nederland geeft daarom gehoor aan de vraag van de NAVO om hier met voorrang in te investeren. Gelet op de huidige situatie is ook de urgentie om onze munitievoorraden versneld verder aan te vullen groot. Dit aanvullende budget stelt Defensie in staat om nu reeds verplichtingen aan te gaan en de industrie duidelijkheid te geven.

Daarnaast heeft het kabinet besloten € 4 miljard extra uit te trekken voor de periode 2024-2026 voor de militaire steun aan Oekraïne. Met dit bedrag laat het kabinet zien dat Nederland ook de komende periode Oekraïne volop blijft steunen in het gevecht tegen de Russische agressie. Dit is van groot belang voor het voortbestaan van Oekraïne als soevereine staat, maar het is ook een investering in onze eigen veiligheid.

Door een gespannen mondiale defensiemarkt, een krappe arbeidsmarkt en de inspanningen die Defensie levert om Oekraïne op militair gebied te ondersteunen, staat het tempo van de geplande investering van Defensie onder druk. Op basis van recente ramingen is daarom besloten om de defensie-investeringen middels een kasschuif op het Defensiematerieel-fonds (K) in een ritme te plaatsen dat beter aansluit bij het moment waarop deze middelen verwacht uitgegeven te worden. De geplande investeringsmiddelen blijven beschikbaar voor Defensie en kunnen op een zo ambitieus mogelijk tempo worden voortgezet.

2.2 Uitgavenmutaties

Toelichting overzicht uitgavenmutaties

Belangrijkste suppletoire uitgavenmutaties 2024 (Eerste suppletoire begroting) (bedragen x € 1.000)						
	Artikelnummer	2024	2025	2026	2027	2028
Vastgestelde begroting 2024		22.497.398	21.260.225	20.354.820	19.828.423	19.645.554
Belangrijkste suppletoire mutaties						
1) Steun Oekraïne	1	1.000.000	1.000.000	2.000.000	0	0
2) Kasschuif Oekraïne	1	- 200.000	200.000	0	0	0
3) Steunpakketten 1 en 2 Oekraïne	1	289.892	0	0	0	0
4) Energie en water	8	60.000	0	0	0	0
5) Transport	8	33.000	33.000	0	0	0
6) Interdepartementale budgetoverhevelingen	2, 5, 8, 9, 10, 12, 13	41.979	17.364	19.220	20.563	57.043
7) Eindejaarsmarge Defensie	12	72.538	0	0	0	0
8) Eindejaarsmarge HGIS	1, 8, 9, 11	42.950	0	0	0	0
9) Loonbijstelling	12	450.316	455.902	449.879	450.727	447.005
10) Prijsbijstelling	12	47.461	48.465	48.765	50.206	50.523
11) Technische verwerking voedingsartikel DMF	13	- 1.811.485	- 615.065	1.687.003	835.561	1.219.450
12) Overige mutaties	2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 12, 13	- 93.000	- 33.000	0	0	0
Stand 1e suppletoire begroting 2024		22.431.049	22.366.891	24.559.687	21.185.480	21.419.575

Toelichting overzicht uitgavenmutaties

1. Steun Oekraïne

Om Oekraïne ook meerjarig te kunnen steunen in de oorlog tegen Rusland, is budget beschikbaar gesteld van in totaal € 4,0 miljard in de periode 2024 – 2026.

2. Kasschuif Oekraïne

Een deel van de voor 2024 geplande militaire steun aan Oekraïne zal naar verwachting in 2025 betaald worden, daarom wordt budget van 2024 naar 2025 geschoven (€ 200,0 miljoen).

3. Steunpakketten 1 en 2 Oekraïne

Budget dat in 2023 niet tot realisatie is gekomen is toegevoegd aan de begroting 2024 (€ 289,9 miljoen). Het betreft middelen die met de steunpakketten 1 en 2 in 2023 zijn toegekend.

4. Energie en water

Ook in 2024 stijgen de prijzen naar verwachting sterker dan de te ontvangen prijscompensatie. Defensie herschikt budget om deze prijsstijging in 2024 te dekken.

5. Transport

Vanwege een meerbehoefte aan transport en prijsstijgingen is aanvullend budget nodig voor transport. Ook zijn oefeningen kleinschaliger geworden en vinden ze meer plaats buiten Europa. Defensie herschikt budget om de hogere kosten voor transport te dekken.

6. Interdepartementale budgetoverhevelingen

Per saldo stijgt de begroting van Defensie als gevolg van de interdepartementale budgetoverhevelingen met € 42,0 miljoen. Voornamelijk als gevolg van budget voor de beveiliging van ambassades door de Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten (€ 25,2 miljoen), waarvoor middelen door het ministerie van Buitenlandse Zaken beschikbaar zijn gesteld.

7. Eindejaarsmarge Defensie

Dit betreft de toevoeging van de eindejaarsmarge 2023 van € 72,5 miljoen aan de begroting van Defensie.

8. Eindejaarsmarge HGIS

Dit betreft de toevoeging van de eindejaarsmarge 2023 van € 43,0 miljoen vanuit de HGIS-middelen aan de begroting van Defensie.

9. Loonbijstelling

De loonbijstelling van € 450,3 miljoen is toegevoegd aan de defensiebegroting. De loonbijstelling is, in afwachting van nadere doorverdeling, vooralsnog geparkeerd op artikel 12 Nog onverdeeld.

10. Prijsbijstelling

De prijsbijstelling van € 47,5 miljoen is toegevoegd aan de defensiebegroting en vooralsnog geparkeerd op artikel 12 Nog onverdeeld.

11. Technische verwerking voedingsartikel DMF

Vanwege de mutaties dit voorjaar op het Defensiematerieelbegrotingsfonds (K) dient een evenredige mutatie plaats te vinden op artikel 13 van deze defensiebegroting (X). Deze is technisch van aard en de mutaties worden in de eerste suppletoire begroting van het Defensiematerieelbegrotingsfonds toegelicht.

12. Overige mutaties

Als gevolg van de overige mutaties wordt de begroting van Defensie met per saldo € 93,0 miljoen naar beneden bijgesteld. Deze mutaties betreffen met name dekking vanuit de ondervulling door krapte op de arbeidsmarkt.

2.3 Ontvangstenmutaties

Belangrijkste suppletoire ontvangstenmutaties 2024 (Eerste suppletoire begroting) (bedragen x € 1.000)						
	Artikelnummer	2024	2025	2026	2027	2028
Vastgestelde begroting t		228.804	189.431	225.221	342.399	143.493
Belangrijkste suppletoire mutaties						
1) Steun Oekraïne	1	240.095	0	0	0	0
2) Terugontvangsten EPF Oekraïne	1	27.923	27.923	49.679	41.885	0
3) Overige ontvangstenmutaties	10	134	134	134	134	134
Stand 1e suppletoire begroting t		496.956	217.488	275.034	384.418	143.627

Toelichting overzicht ontvangstenmutaties

1. Steun Oekraïne

Defensie is met bondgenoten een aantal co-financieringsprojecten met betrekking tot de militaire leveringen aan Oekraïne aangegaan. De uitgaven voor deze projecten zijn in eerste instantie via de begroting van Defensie gelopen, de bondgenoten compenseren Defensie voor deze uitgaven. Dit is terug te zien in hogere ontvangsten in 2024. Het betreft ontvangsten die in 2023 verwacht werden, en nu in 2024 worden verwacht.

2. Terugontvangsten EPF Oekraïne

Nederland krijgt een deel van de waarde van aan Oekraïne geleverde militaire steun terug uit de Europese Vredesfaciliteit (EPF).

3) Overige ontvangstenmutaties

Als gevolg van een aantal overige mutaties stijgen de ontvangsten op de Defensiebegroting met per saldo € 0,1 miljoen.

2.4 Budgettaire gevolgen van beleid

Beleidsartikel 1 Inzet

Tabel 1 Artikel 1 Inzet (bedragen x € 1.000)											
Art.	Verplichtingen	Ontwerp- begroting t (1)	Mutaties via NvW, moties, amende- menten en ISB (2)	Vastge- stelde begroting t (3) = (1) + (2)	Mutaties 1e suppletoire begroting (4)	Stand 1e suppletoire begroting (5) = (3) + (4)	Mutatie 2025	Mutatie 2026	Mutatie 2027	Mutatie 2028	Mutatie 2029
	Verplichtingen	375.344	1.147.790	1.523.134	2.072.230	3.595.364	3.002.400	2.400	2.400	2.400	219.295
	Uitgaven	1.356.280	998.940	2.355.220	1.133.272	3.488.492	1.202.400	2.002.400	2.400	2.400	219.295
	Apparaatsuitgaven	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Programmauitgaven	1.356.280	998.940	2.355.220	1.133.272	3.488.492	1.202.400	2.002.400	2.400	2.400	219.295
1.1	Programmauitgaven	1.356.280	998.940	2.355.220	1.133.272	3.488.492	1.202.400	2.002.400	2.400	2.400	219.295
	<i>Opdrachten</i>	<i>1.356.280</i>	<i>998.940</i>	<i>2.355.220</i>	<i>1.133.272</i>	<i>3.488.492</i>	<i>1.202.400</i>	<i>2.002.400</i>	<i>2.400</i>	<i>2.400</i>	<i>219.295</i>
	Crisisbeheersingsoperaties	1.089,9	998.940	2.336.783	1.131.315	3.468.098	1.202.400	2.002.400	2.400	2.400	200.859
	Financiering nationale inzet krijgsmacht	3.719	0	3.719	264	3.983	0	0	0	0	3.718
	Overige inzet	14.718	0	14.718	1.693	16.411	0	0	0	0	14.718
	Ontvangsten	87.643	0	87.643	268.018	355.661	27.923	49.679	41.885	0	2.332

In totaal is voor 2024 27 % juridisch verplicht en 73 % beleidsmatig gereserveerd ten opzichte van het totaal beschikbare budget.

Toelichting op de verplichtingen

Het verplichtingenbudget is met € 2.072,2 miljoen gestegen. De stijging is voor € 2.028,9 miljoen te verklaren door verplichtingenruimte om de steun aan Oekraïne te kunnen voortzetten. € 41,1 miljoen betreft de HGIS-eindejaarsmarge voor het Budget Internationale Veiligheid (BIV).

Toelichting op de uitgaven

Crisisbeheersingsoperaties

Het budget voor de Crisisbeheersingsoperaties stijgt met € 1.131,3 miljoen. Dit is voornamelijk het gevolg van de steun voor Oekraïne (per saldo € 1.089,9 miljoen). Het betreft budget dat vanuit 2023 is geschoven naar 2024 (€ 289,9 miljoen) en € 1.000 miljoen aanvullend budget dat is gealloceerd aan nieuwe leveringen. Daar tegenover staat dat € 200,0 miljoen naar 2025 wordt geschoven voor leveringen met een vertraagd kasritme. Tot slot is budget naar boven bijgesteld met € 41,1 miljoen, dit betreft toekenning van de HGIS-eindejaarsmarge voor het BIV.

Toelichting op de ontvangsten

De ontvangsten zijn € 268 miljoen hoger, dit is het gevolg van de steun voor Oekraïne. Nederland schaft materieel aan met andere landen, die een deel van de lasten dragen. Daarnaast ontvangt Nederland een vergoeding vanuit het Europese Vredesfaciliteit (EPF) voor de leveringen aan Oekraïne.

Beleidsartikel 2 Koninklijke Marine

Artikel 2 Koninklijke Marine (bedragen x € 1.000)											
Art.	Verplichtingen	Ontwerp- begroting t (1)	Mutaties via NvW, moties, amende- menten en ISB (2)	Vastge- stelde begroting t (3) = (1) + (2)	Mutaties 1e suppletoire begroting (4)	Stand 1e suppletoire begroting (5) = (3) + (4)	Mutatie 2025	Mutatie 2026	Mutatie 2027	Mutatie 2028	Mutatie 2029
	Verplichtingen	1.040.663	0	1.040.663	79.087	1.119.750	86.524	84.803	87.453	91.377	1.208.948
	Uitgaven	1.078.549	0	1.078.549	79.087	1.157.636	86.524	84.803	87.453	91.377	1.208.948
	Apparaatsuitgaven	1.003.510	0	1.003.510	75.439	1.078.949	79.987	82.908	85.283	89.207	1.131.256
2.2	Apparaatsuitgaven	1.003.510	0	1.003.510	75.439	1.078.949	79.987	82.908	85.283	89.207	1.131.256
	<i>Personele uitgaven</i>	<i>976.680</i>	<i>0</i>	<i>976.680</i>	<i>77.966</i>	<i>1.054.646</i>	<i>82.777</i>	<i>85.698</i>	<i>88.073</i>	<i>91.997</i>	<i>1.107.963</i>
	Eigen personeel	882.965	0	882.965	62.136	945.101	49.841	82.199	84.501	88.426	1.026.237
	Externe inhuur	9.933	0	9.933	0	9.933	9.300	0	0	0	868
	Overige personele exploitatie	46.509	0	46.509	13.742	60.251	22.955	2.917	2.989	2.991	43.303
	Kustwacht NL	11.613	0	11.613	2.596	14.209	2.739	2.711	2.717	2.723	15.074
	Kustwacht CARIB	25.660	0	25.660	- 508	25.152	- 2.058	- 2.129	- 2.134	- 2.143	22.481
	<i>Materiële uitgaven</i>	<i>26.830</i>	<i>0</i>	<i>26.830</i>	<i>- 2.527</i>	<i>24.303</i>	<i>- 2.790</i>	<i>- 2.790</i>	<i>- 2.790</i>	<i>- 2.790</i>	<i>23.293</i>
	Overige materiële exploitatie	22.932	0	22.932	25	22.957	25	25	25	25	22.211
	Kustwacht NL	104	0	104	0	104	0	0	0	0	103
	Kustwacht CARIB	3.794	0	3.794	- 2.552	1.242	- 2.815	- 2.815	- 2.815	- 2.815	979
	Programmauitgaven	75.039	0	75.039	3.648	78.687	6.537	1.895	2.170	2.170	77.692
2.1	Programmauitgaven	75.039	0	75.039	3.648	78.687	6.537	1.895	2.170	2.170	77.692
	<i>Opdrachten</i>	<i>75.039</i>	<i>0</i>	<i>75.039</i>	<i>3.573</i>	<i>78.612</i>	<i>6.462</i>	<i>1.895</i>	<i>2.170</i>	<i>2.170</i>	<i>77.692</i>
	Gereedstelling	17.014	0	17.014	1.755	18.769	4.584	384	692	692	17.973
	Kustwacht NL	55.753	0	55.753	166	55.919	600	600	600	600	56.569
	Kustwacht CARIB	2.272	0	2.272	1.652	3.924	1.278	911	878	878	3.150
	<i>(Schade)vergoeding</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>75</i>	<i>75</i>	<i>75</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
	Schadevergoeding overig	0	0	0	75	75	75	0	0	0	0
	Ontvangsten	12.324	0	12.324	0	12.324	0	0	0	0	12.324

In totaal is voor 2024 94 % juridisch verplicht en 6 % beleidsmatig gereserveerd ten opzichte van het totaal beschikbare budget.

Toelichting op de uitgaven

Personele uitgaven

Het budget voor eigen personeel is met € 62,1 miljoen gestegen. Dit bedrag is samengesteld uit uitgaven voor de arbeidsvoorwaarden. Vanuit artikel 12 Nog onverdeeld is € 86,7 miljoen aan middelen voor arbeidsvoorwaarden overgeheveld naar artikel 2. Deze middelen zijn bestemd voor de gestegen personele uitgaven als gevolg van het arbeidsvoorwaardenakkoord 2024,

waaronder de loonsverhoging van 7,0% per 1 januari 2024 en de eenmalige uitkering van € 1.500. Daarnaast is er € 10,2 miljoen vanuit personele uitgaven beschikbaar ten gunste van gereedstellingsactiviteiten, uitbestedingen van opleidingen en verhoogde uitgaven van dienstreizen als gevolg van een gewijzigde procedure bij het reisbureau van Defensie (VCK Travel), voor doorbelasting van reis- en verblijfskosten bij oefeningen. Ook is er € 20,0 miljoen beschikbaar ten gunste van het DMF voor verhoogde uitbestedingen van onderhoudswerkzaamheden in verband met personeelstekorten. Daarnaast is er € 8,8 miljoen extra budget toegekend vanuit artikel 12 Nog onverdeeld uit het arbeidsvoorwaardenakkoord 2021 – 2023 voor de aanpassing van de salaristabel van militairen in opleiding. Het restant betreft diverse kleine mutaties voor formatie-uitbreidingen vanuit de Defensienota 2022.

Overige personele exploitatie is met € 13,7 miljoen gestegen. Voor € 4,7 miljoen wordt dit veroorzaakt door de middelen voor arbeidsvoorwaarden die vanuit artikel 12 zijn overgeheveld. Voor € 8,1 miljoen heeft er een herschikking plaatsgevonden uit het budget eigen personeel voor o.a. opleidingen en dienstreizen. Het overige wordt verklaard door diverse kleine mutaties voor formatie-uitbreidingen vanuit de Defensienota 2022.

Beleidsartikel 3 Koninklijke Landmacht

Artikel 3 Koninklijke Landmacht (bedragen x € 1.000)											
Art.	Verplichtingen	Ontwerp- begroting t (1)	Mutaties via NvW, moties, amende- menten en ISB (2)	Vastge- stelde begroting t (3) = (1) + (2)	Mutaties 1e suppletoire begroting (4)	Stand 1e suppletoire begroting (5) = (3) + (4)	Mutatie 2025	Mutatie 2026	Mutatie 2027	Mutatie 2028	Mutatie 2029
	Uitgaven	1.789.143	0	1.789.143	155.296	1.944.439	196.003	179.288	188.207	196.743	2.042.812
	Apparaatsuitgaven	1.692.959	0	1.692.959	159.004	1.851.963	194.519	177.270	185.516	194.052	1.942.347
3.2	Apparaatsuitgaven	1.692.959	0	1.692.959	159.004	1.851.963	194.519	177.270	185.516	194.052	1.942.347
	<i>Personele uitgaven</i>	<i>1.656.520</i>	<i>0</i>	<i>1.656.520</i>	<i>164.135</i>	<i>1.820.655</i>	<i>194.467</i>	<i>177.218</i>	<i>185.464</i>	<i>193.476</i>	<i>1.908.096</i>
	Eigen personeel	1.571.228	0	1.571.228	135.153	1.706.381	170.209	172.530	180.259	188.271	1.813.947
	Externe inhuur	18.105	0	18.105	8.680	26.785	15.068	68	68	68	20.398
	Overige personele exploitatie	67.187	0	67.187	20.302	87.489	9.190	4.620	5.137	5.137	73.751
	<i>Materiële uitgaven</i>	<i>36.439</i>	<i>0</i>	<i>36.439</i>	<i>- 5.131</i>	<i>31.308</i>	<i>52</i>	<i>52</i>	<i>52</i>	<i>576</i>	<i>34.251</i>
	Overige materiële exploitatie	36.439	0	36.439	- 5.131	31.308	52	52	52	576	34.251
	Programmauitgaven	96.184	0	96.184	- 3.708	92.476	1.484	2.018	2.691	2.691	100.465
3.1	Programmauitgaven	96.184	0	96.184	- 3.708	92.476	1.484	2.018	2.691	2.691	100.465
	<i>Opdrachten</i>	<i>96.184</i>	<i>0</i>	<i>96.184</i>	<i>- 4.338</i>	<i>91.846</i>	<i>1.484</i>	<i>2.018</i>	<i>2.691</i>	<i>2.691</i>	<i>100.465</i>
	Gereedstelling	96.184	0	96.184	- 4.338	91.846	1.484	2.018	2.691	2.691	100.465
	<i>(Schade)vergoeding</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>630</i>	<i>630</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
	Schadevergoeding overig	0	0	0	630	630	0	0	0	0	0
	Ontvangsten	8.054	0	8.054	0	8.054	0	0	0	0	8.054

In totaal is voor 2024 94 % juridisch verplicht en 6 % beleidsmatig gereserveerd ten opzichte van het totaal beschikbare budget.

Toelichting op de uitgaven

Personele uitgaven.

De Personele uitgaven zijn per saldo met € 164,1 miljoen verhoogd.

Vanuit artikel 12 Nog onverdeeld is € 159,2 miljoen aan middelen voor arbeidsvoorwaarden overgeheveld naar artikel 3. Deze middelen zijn bestemd voor de gestegen personele uitgaven als gevolg van het arbeidsvoorwaardenakkoord 2024, waaronder de loonsverhoging van 7,0% per 1 januari 2024 en de eenmalige uitkering van € 1500.

Daarnaast heeft er een herschikking van middelen plaats gevonden voor onder andere aanpassing van de salaristabel militairen in opleiding, zoals afgesproken in het arbeidsvoorwaardenakkoord 2021-2023, en voor het oplossen van defensiebrede problematiek zoals de gestegen kosten voor energie water en de gestegen transport uitgaven.

Het budget voor overige personele exploitatie stijgt per saldo met € 20,3 miljoen. Dit wordt grotendeels het gevolg van een hoger budget voor het vergroten van de opleidingscapaciteit (€ 11,2 miljoen). Hiermee wordt ingezet op het bevorderen van instroom nieuw personeel. Daarnaast wordt een deel van de stijging verklaard door de ophoging van € 8,3 miljoen als gevolg van arbeidsvoorwaarden gerelateerde budgetten.

Beleidsartikel 4 Koninklijke Luchtmacht

Artikel 4 Koninklijke Luchtmacht (bedragen x € 1.000)											
Art.	Verplichtingen	Ontwerp- begroting t (1)	Mutaties via NvW, moties, amende- menten en ISB (2)	Vastge- stelde begroting t (3) = (1) + (2)	Mutaties 1e supplettoire begroting (4)	Stand 1e supplettoire begroting (5) = (3) + (4)	Mutatie 2025	Mutatie 2026	Mutatie 2027	Mutatie 2028	Mutatie 2029
	Uitgaven	849.207	0	849.207	85.549	934.756	91.910	105.063	110.506	107.727	929.790
	Apparaatsuitgaven	824.049	0	824.049	81.707	905.756	87.499	100.652	106.095	103.816	899.224
4.2	Apparaatsuitgaven	824.049	0	824.049	81.707	905.756	87.499	100.652	106.095	103.816	899.224
	<i>Personele uitgaven</i>	<i>796.068</i>	<i>0</i>	<i>796.068</i>	<i>76.722</i>	<i>872.790</i>	<i>87.489</i>	<i>100.642</i>	<i>106.085</i>	<i>103.806</i>	<i>870.192</i>
	Eigen personeel	689.264	0	689.264	57.444	746.708	75.830	79.293	81.341	80.591	767.144
	Externe inhuur	3.005	0	3.005	12.995	16.000	2.490	2.565	2.642	2.721	3.308
	Overige personele exploitatie	103.799	0	103.799	6.283	110.082	9.169	18.784	22.102	20.494	99.740
	<i>Materiële uitgaven</i>	<i>27.981</i>	<i>0</i>	<i>27.981</i>	<i>4.985</i>	<i>32.966</i>	<i>10</i>	<i>10</i>	<i>10</i>	<i>10</i>	<i>29.032</i>
	Overige materiële exploitatie	27.981	0	27.981	4.985	32.966	10	10	10	10	29.032
	Programmauitgaven	25.158	0	25.158	3.842	29.000	4.411	4.411	4.411	3.911	30.566
4.1	Programmauitgaven	25.158	0	25.158	3.842	29.000	4.411	4.411	4.411	3.911	30.566
	<i>Opdrachten</i>	<i>25.158</i>	<i>0</i>	<i>25.158</i>	<i>3.842</i>	<i>29.000</i>	<i>4.411</i>	<i>4.411</i>	<i>4.411</i>	<i>3.911</i>	<i>30.566</i>
	Gereedstelling	25.158	0	25.158	3.842	29.000	4.411	4.411	4.411	3.911	30.566
	Ontvangsten	12.111	0	12.111	0	12.111	0	0	0	0	12.111

In totaal is voor 2024 92 % juridisch verplicht en 8 % beleidsmatig gereserveerd ten opzichte van het totaal beschikbare budget.

Toelichting op de uitgaven

Personele uitgaven.

Vanuit artikel 12 Nog onverdeeld is € 65,3 miljoen aan middelen voor arbeidsvoorwaarden overgeheveld naar artikel 4. Deze middelen zijn bestemd voor de gestegen personele uitgaven als gevolg van het arbeidsvoorwaardenakkoord 2024, waaronder de loonsverhoging van 7,0% per 1 januari 2024 en de eenmalige uitkering van € 1.500. Daarnaast hebben budgettaire overhevelingen plaatsgevonden van per saldo € 35,6 miljoen. Hiervan is € 33,1 miljoen overgeboekt naar CLSK voor diverse kleinere maatregelen uit de Defensienota 2022. Bijvoorbeeld voor het vormgeven van een Joint Targeting Support Cell (€ 1,7 miljoen) en het oprichten van een CIO-stelsel (€ 1,5 miljoen). Het overige wordt verklaard door diverse kleine mutaties.

Tevens is het budget met € 25,0 miljoen naar beneden bijgesteld vanwege de te verwachten ondervulling bij het CLSK. Deze middelen worden ingezet voor het kunnen inhuren van personeel en het oplossen van defensie-

brede problematiek, waaronder hogere kosten voor energie en transport. Per saldo is het budget ten behoeve van de personele uitgaven met € 76,7 miljoen naar boven bijgesteld.

Materiële uitgaven

Op basis van herprioritering is € 5,0 miljoen overgeheveld naar de materiële uitgaven. Dit budget wordt hoofdzakelijk ingezet voor het aangaan van een samenwerkingsverband met de kennisinstututen TNO en NLR om de recent aangekochte wapensystemen, zoals de MQ-9 en de Target Support Cell, te ondersteunen.

Beleidsartikel 5 Koninklijke Marechaussee

Artikel 5 Koninklijke Marechaussee (bedragen x € 1.000)											
Art.	Verplichtingen	Ontwerp- begroting t (1)	Mutaties via NvW, moties, amende- menten en ISB (2)	Vastge- stelde begroting t (3) = (1) + (2)	Mutaties 1e suppletoire begroting (4)	Stand 1e suppletoire begroting (5) = (3) + (4)	Mutatie 2025	Mutatie 2026	Mutatie 2027	Mutatie 2028	Mutatie 2029
	Verplichtingen	685.126	0	685.126	58.080	743.206	15.784	27.562	26.946	37.157	772.258
	Uitgaven	687.223	0	687.223	58.080	745.303	15.784	27.562	26.946	37.157	772.258
	Apparaatsuitgaven	680.710	0	680.710	57.958	738.668	15.662	27.562	26.946	37.157	765.603
5.2	Apparaatsuitgaven	680.710	0	680.710	57.958	738.668	15.662	27.562	26.946	37.157	765.603
	<i>Personele uitgaven</i>	<i>651.035</i>	<i>0</i>	<i>651.035</i>	<i>58.916</i>	<i>709.951</i>	<i>18.075</i>	<i>28.186</i>	<i>27.549</i>	<i>37.781</i>	<i>741.868</i>
	Eigen personeel	622.502	0	622.502	47.756	670.258	14.186	25.401	24.738	34.946	714.506
	Externe inhuur	295	0	295	3.000	3.295	0	0	0	0	0
	Overige personele exploitatie	28.238	0	28.238	8.160	36.398	3.889	2.785	2.811	2.835	27.362
	<i>Materiële uitgaven</i>	<i>29.675</i>	<i>0</i>	<i>29.675</i>	<i>- 958</i>	<i>28.717</i>	<i>- 2.413</i>	<i>- 624</i>	<i>- 603</i>	<i>- 624</i>	<i>23.735</i>
	Overige materiële exploitatie	29.675	0	29.675	- 958	28.717	- 2.413	- 624	- 603	- 624	23.735
	Programmauitgaven	6.513	0	6.513	122	6.635	122	0	0	0	6.655
5.1	Programmauitgaven	6.513	0	6.513	122	6.635	122	0	0	0	6.655
	<i>Opdrachten</i>	<i>6.513</i>	<i>0</i>	<i>6.513</i>	<i>122</i>	<i>6.635</i>	<i>122</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>6.655</i>
	Gereedstelling	6.513	0	6.513	122	6.635	122	0	0	0	6.655
	Ontvangsten	4.459	0	4.459	0	4.459	0	0	0	0	4.459

In totaal is voor 2024 96 % juridisch verplicht en 4 % beleidsmatig gereserveerd ten opzichte van het totaal beschikbare budget.

Toelichting op de uitgaven

Personele uitgaven

Het budget voor personele uitgaven is per saldo met € 58,9 miljoen naar boven bijgesteld. Vanuit artikel 12 Nog onverdeeld is € 63,9 miljoen aan middelen voor arbeidsvoorwaarden overgeheveld naar artikel 5. Deze middelen zijn bestemd voor de gestegen personele uitgaven als gevolg van het arbeidsvoorwaardenakkoord 2024, waaronder de loonsverhoging van 7,0% per 1 januari 2024 en de eenmalige uitkering van € 1.500.

Daarnaast is het budget naar boven bijgesteld als gevolg van een aantal interdepartementale budgetoverhevelingen. De grootste hiervan zijn een bijdrage van het ministerie van Buitenlandse Zaken inzake de inzet van de Koninklijke Marechaussee bij de beveiliging van Nederlandse Hoog Risico Vertegenwoordigingen (€ 14,2 miljoen) en een bijdrage van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voor het versterken van het grenstoezicht van de Caribische landen in het Koninkrijk (€ 12,0 miljoen).

Daartegenover staat een lager budget vanwege personele ondervulling (€ 37,2 miljoen). Deze middelen worden ingezet voor het oplossen van defensiebrede problematiek, waaronder hogere kosten voor energie en transport. De ondervulling wordt veroorzaakt door de snellere groei van de organisatie en het bijbehorende budget ten opzichte van de groei van het personeelsbestand. Tot slot is het budget per saldo met € 6,0 naar boven bijgesteld vanwege een aantal kleinere mutaties.

Beleidsartikel 7 Commando Materieel en IT (COMMIT)

Artikel 7 Commando Materieel en IT (COMMIT) (bedragen x € 1.000)											
Art.	Verplichtingen	Ontwerp- begroting t (1)	Mutaties via NvW, moties, amende- menten en ISB (2)	Vastge- stelde begroting t (3) = (1) + (2)	Mutaties 1e supplettoire begroting (4)	Stand 1e supplettoire begroting (5) = (3) + (4)	Mutatie 2025	Mutatie 2026	Mutatie 2027	Mutatie 2028	Mutatie 2029
	Verplichtingen	747.001	0	747.001	43.095	790.096	79.838	58.297	59.773	60.581	839.118
	Uitgaven	751.272	0	751.272	89.095	840.367	79.838	58.297	59.773	60.581	839.118
	Apparaatsuitgaven	583.238	0	583.238	89.095	672.333	79.838	58.297	59.773	60.581	659.513
7.2	Apparaatsuitgaven	583.238	0	583.238	89.095	672.333	79.838	58.297	59.773	60.581	659.513
	<i>Personele uitgaven</i>	<i>565.451</i>	<i>0</i>	<i>565.451</i>	<i>89.004</i>	<i>654.455</i>	<i>79.803</i>	<i>58.330</i>	<i>59.867</i>	<i>60.728</i>	<i>638.758</i>
	Eigen personeel	514.296	0	514.296	58.893	573.189	56.889	55.205	56.565	57.221	583.006
	Externe inhuur	30.372	0	30.372	30.000	60.372	20.000	0	0	0	31.427
	Overige personele exploitatie	20.783	0	20.783	111	20.894	2.914	3.125	3.302	3.507	24.325
	<i>Materiële uitgaven</i>	<i>17.787</i>	<i>0</i>	<i>17.787</i>	<i>91</i>	<i>17.878</i>	<i>35</i>	<i>- 33</i>	<i>- 94</i>	<i>- 147</i>	<i>20.755</i>
	Overige materiële exploitatie	17.787	0	17.787	91	17.878	35	- 33	- 94	- 147	20.755
	Programmauitgaven	168.034	0	168.034	0	168.034	0	0	0	0	179.605
7.1	Programmauitgaven	168.034	0	168.034	0	168.034	0	0	0	0	179.605
	<i>Opdrachten</i>	<i>168.034</i>	<i>0</i>	<i>168.034</i>	<i>0</i>	<i>168.034</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>179.605</i>
	Gereedstelling	168.034	0	168.034	0	168.034	0	0	0	0	179.605
	Ontvangsten	25.765	0	25.765	0	25.765	0	0	0	0	25.765

In totaal is voor 2024 93 % juridisch verplicht en 7 % beleidsmatig gereserveerd ten opzichte van het totaal beschikbare budget.

Toelichting op de verplichtingen

Het verplichtingenbudget is met € 43,1 miljoen gestegen. De verhoging wordt voornamelijk veroorzaakt door de middelen die zijn toegekend voor arbeidsvoorwaarden, zoals bij de uitgaven wordt toegelicht. Daarnaast is er een verlaging van € 31,0 miljoen te verklaren door het afsluiten van meerjarige contracten in 2023 waardoor de verplichtingenruimte in 2024 wordt verlaagd.

Toelichting op de uitgaven

Het budget op artikel 7 is met € 89,1 miljoen naar boven bijgesteld. Het merendeel betreft middelen voor arbeidsvoorwaarden, te weten € 53,8 miljoen, overgeheveld vanuit artikel 12 naar artikel 7. Deze middelen zijn bestemd voor de gestegen personele uitgaven als gevolg van het arbeidsvoorwaardenakkoord 2024, waaronder de loonsverhoging van 7,0% per 1 januari 2024 en de eenmalige uitkering van € 1.500.

Het budget voor de Externe inhuur wordt verhoogd met € 30,0 miljoen in 2024. De oorzaak is de achterblijvende vulling op IT-functies en de hieraan verbonden noodzakelijke inhuur van externen.

Beleidsartikel 8 Defensie Ondersteuningscommando

Artikel 8 Defensie Ondersteuningscommando (bedragen x € 1.000)											
Art.	Verplichtingen	Ontwerp- begroting t (1)	Mutaties via NvW, moties, amende- menten en ISB (2)	Vastge- stelde begroting t (3) = (1) + (2)	Mutaties 1e suppletoire begroting (4)	Stand 1e suppletoire begroting (5) = (3) + (4)	Mutatie 2025	Mutatie 2026	Mutatie 2027	Mutatie 2028	Mutatie 2029
	Verplichtingen	1.476.122	0	1.476.122	196.187	1.672.309	145.747	86.861	103.149	109.395	1.630.506
	Uitgaven	1.494.930	0	1.494.930	196.187	1.691.117	145.747	86.861	103.149	109.395	1.630.506
	Apparaatsuitgaven	1.367.670	0	1.367.670	188.665	1.556.335	137.611	77.999	96.101	104.524	1.536.015
8.2	Apparaatsuitgaven	1.367.670	0	1.367.670	188.665	1.556.335	137.611	77.999	96.101	104.524	1.536.015
	<i>Personele uitgaven</i>	<i>1.018.535</i>	<i>0</i>	<i>1.018.535</i>	<i>87.689</i>	<i>1.106.224</i>	<i>99.503</i>	<i>83.020</i>	<i>102.661</i>	<i>108.678</i>	<i>1.160.324</i>
	Eigen personeel	777.048	0	777.048	60.168	837.216	61.073	70.246	90.348	96.268	922.031
	Externe inhuur	3.910	0	3.910	0	3.910	0	0	0	0	3.875
	Overige personele exploitatie	219.127	0	219.127	23.197	242.324	35.703	10.118	9.794	9.960	213.655
	Attaches	18.450	0	18.450	4.324	22.774	2.727	2.656	2.519	2.450	20.763
	<i>Materiële uitgaven</i>	<i>349.135</i>	<i>0</i>	<i>349.135</i>	<i>100.976</i>	<i>450.111</i>	<i>38.108</i>	<i>- 5.021</i>	<i>- 6.560</i>	<i>- 4.154</i>	<i>375.691</i>
	Overige materiële exploitatie	343.773	0	343.773	100.838	444.611	37.970	- 5.136	- 6.629	- 4.200	370.363
	Attaches	5.362	0	5.362	138	5.500	138	115	69	46	5.328
	Programmauitgaven	127.260	0	127.260	7.522	134.782	8.136	8.862	7.048	4.871	94.491
8.1	Programmauitgaven	127.260	0	127.260	7.522	134.782	8.136	8.862	7.048	4.871	94.491
	<i>(Schade)vergoeding</i>	<i>127.260</i>	<i>0</i>	<i>127.260</i>	<i>7.522</i>	<i>134.782</i>	<i>8.136</i>	<i>8.862</i>	<i>7.048</i>	<i>4.871</i>	<i>94.491</i>
	Schadevergoeding overig	8.775	0	8.775	- 486	8.289	- 486	- 486	- 486	- 486	8.522
	Nationaal Fonds Ereschuld	114.407	0	114.407	8.008	122.415	8.622	9.348	7.534	5.357	81.891
	Reservering schadevergoedingen Chroom-6 Defensie	4.078	0	4.078	0	4.078	0	0	0	0	4.078
	Ontvangsten	68.995	0	68.995	0	68.995	0	0	0	0	68.995

In totaal is voor 2024 68 % juridisch verplicht, 8 % bestuurlijk gebonden en 24 % beleidsmatig gereserveerd ten opzichte van het totaal beschikbare budget.

Toelichting op de uitgaven

Personele uitgaven

Eigen personeel

Het budget voor eigen personeel is per saldo met € 60,2 miljoen verhoogd.

Vanuit artikel 12 Nog onverdeeld is € 77,8 miljoen aan middelen voor arbeidsvoorwaarden overgeheveld naar artikel 8 Defensie Ondersteuningscommando (DOSCO). Deze middelen zijn bestemd voor de gestegen

personele uitgaven als gevolg van het arbeidsvoorwaardenakkoord 2024, waaronder de loonsverhoging van 7,0% per 1 januari 2024 en de eenmalige uitkering van € 1500.

Voor nieuwe opdrachten en voor de extra ondersteuning die als gevolg hiervan geleverd moet worden, heeft het DOSCO budget ontvangen. In totaal is het budget voor eigen personeel hierdoor met € 21 miljoen verhoogd.

Daartegenover staat dat het budget met € 47,0 miljoen naar beneden bijgesteld is vanwege een lagere personele vulling die mede het gevolg is van krapte op de arbeidsmarkt. Van dit bedrag is voor het herstellen en uitbreiden van de formatie voor bewaken en beveiligen binnen het budget van eigen personeel € 5,3 miljoen aangewend. Het restant van € 41,7 miljoen wordt ingezet voor het oplossen van defensiebrede problematiek, waaronder hogere kosten voor energie en transport.

Verder leidt een aantal kleine herschikkingen per saldo tot een verhoging van het budget met € 3,1 miljoen.

Overige personele exploitatie

Het budget voor overige personele exploitatie is per saldo met € 23,2 miljoen verhoogd.

Als gevolg van het arbeidsvoorwaardenakkoord is € 5,0 miljoen toegevoegd aan dit budget, onder andere voor de afdracht Werkkostenregeling, reiskostenvergoedingen en vergoedingen in het kader van duurzaamheid.

Daarnaast is, net als voor het budget voor eigen personeel, € 15,8 miljoen toegevoegd voor het uitvoeren van nieuwe opdrachten en de extra ondersteuning die als gevolg hiervan geleverd moet worden. Een aantal kleine herschikkingen leidt per saldo tot een verhoging van het budget met € 2,4 miljoen.

Materiële uitgaven

Overige materiële uitgaven

Het budget voor overige materiële exploitatie is per saldo met € 100,8 miljoen verhoogd.

Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door extra budget ten behoeve van gestegen water- en energieprijzen (€ 60,0 miljoen) en voor transport (€ 33,0 miljoen) als gevolg van toegenomen behoefte en prijsstijgingen in de afgelopen jaren. Deels wordt dit veroorzaakt door een verandering in de oefenlocaties. Als gevolg van het arbeidsvoorwaardenakkoord is € 3,8 miljoen toegevoegd aan dit budget. Daarnaast is niet uitgegeven budget uit 2023 toegevoegd aan het budget voor 2024 (€ 11,8 miljoen) wat grotendeels toegevoegd zal gaan worden aan het budget voor het Nationaal Fonds Ereschulden. Een aantal kleine herschikkingen leidt per saldo tot een verlaging van het budget met € 7,8 miljoen.

Niet-Beleidsartikel 9 Algemeen

Artikel 9 Algemeen (bedragen x € 1.000)											
Art.	Verplichtingen	Ontwerp- begroting t (1)	Mutaties via NvW, moties, amende- menten en ISB (2)	Vastge- stelde begroting t (3) = (1) + (2)	Mutaties 1e supplettoire begroting (4)	Stand 1e supplettoire begroting (5) = (3) + (4)	Mutatie 2025	Mutatie 2026	Mutatie 2027	Mutatie 2028	Mutatie 2029
	Uitgaven	236.916	150	237.066	24.234	261.300	26.676	34.704	49.386	47.067	267.532
9.1	Programmauitgaven	236.916	150	237.066	24.234	261.300	26.676	34.704	49.386	47.067	267.532
	<i>Subsidies (regelingen)</i>	47.161	150	47.311	75	47.386	75	75	75	0	47.016
	Subsidies	0	150	150	0	150	0	0	0	0	0
	Subsidies	47.161	0	47.161	75	47.236	75	75	75	0	47.016
	<i>Bijdrage aan (andere) begrotingshoofdstukken</i>	74.600	0	74.600	0	74.600	0	0	0	0	71.192
	Kennisopbouw TNO via EZ	66.109	0	66.109	0	66.109	0	0	0	0	62.390
	Kennisopbouw NLR via EZ	4.059	0	4.059	0	4.059	0	0	0	0	3.359
	Kennisopbouw MARIN via EZ	4.144	0	4.144	0	4.144	0	0	0	0	4.894
	Overige Bijdragen	288	0	288	0	288	0	0	0	0	549
	<i>Opdrachten</i>	14.530	0	14.530	- 3.286	11.244	- 109	365	- 275	500	9.718
	Opdrachten beleid	9.920	0	9.920	- 1.194	8.726	- 474	0	- 700	0	6.664
	opdrachten milieu beleid	4.610	0	4.610	- 2.092	2.518	365	365	425	500	3.054
	<i>Bijdrage aan (inter-)nationale organisaties</i>	74.260	0	74.260	20.079	94.339	30.210	34.264	49.586	46.567	133.550
	Bijdrage aan de NAVO	67.716	0	67.716	13.326	81.042	27.300	31.356	42.526	44.738	125.129
	Bijdrage aan internationale samenwerking	6.544	0	6.544	6.753	13.297	2.910	2.908	7.060	1.829	8.421
	<i>Bekostiging</i>	4.291	0	4.291	0	4.291	0	0	0	0	4.291
	Bekostiging diverse instellingen	4.291	0	4.291	0	4.291	0	0	0	0	4.291
	<i>Inkomensoverdrachten</i>	4.242	0	4.242	0	4.242	- 3.500	0	0	0	0
	Overige bijdragen	4.242	0	4.242	0	4.242	- 3.500	0	0	0	0
	<i>(Schade)vergoeding</i>	17.832	0	17.832	7.366	25.198	0	0	0	0	1.765
	Schadevergoeding overig	1.774	0	1.774	600	2.374	0	0	0	0	1.765
	Regeling Chroom 6 Defensie	5.058	0	5.058	4.712	9.770	0	0	0	0	0
	Civielrechtelijke Regeling Srebrenica 2020	11.000	0	11.000	2.054	13.054	0	0	0	0	0
	Ontvangsten	1.600	0	1.600	0	1.600	0	0	0	0	1.600

In totaal is voor 2024 31 % juridisch verplicht, 37 % bestuurlijk gebonden en 32 % beleidsmatig gereserveerd ten opzichte van het totaal beschikbare budget.

Toelichting op de uitgaven

Bijdrage aan (inter-) nationale organisaties.

Het budget voor NAVO-contributie en internationale samenwerking is respectievelijk met € 13,3 miljoen en € 6,8 miljoen verhoogd. De budgetten zijn verhoogd in overeenstemming met de verwachte te betalen NAVO-contributie.

(Schade)vergoeding

Het budget schadevergoedingen is verhoogd met € 7,4 miljoen. Dit is voornamelijk het niet bestede budget uit 2023 voor de civielrechtelijke Regeling Srebrenica 2020, ter hoogte van € 2,1 miljoen en de regeling Chroom 6, van € 4,7 miljoen. Deze budgetten zijn doorgeschoven naar 2024 en blijven daarmee beschikbaar voor deze regelingen. De afhandeling van de verzoeken uit 2023 zal voor een groot deel namelijk pas in 2024 tot uitkering komen.

Niet-Beleidsartikel 10 Apparaat kerndepartement

Artikel 10 Apparaat kerndepartement (bedragen x € 1.000)											
Art.	Verplichtingen	Ontwerp- begroting t (1)	Mutaties via NvW, moties, amende- menten en ISB (2)	Vastge- stelde begroting t (3) = (1) + (2)	Mutaties 1e supplettoire begroting (4)	Stand 1e supplettoire begroting (5) = (3) + (4)	Mutatie 2025	Mutatie 2026	Mutatie 2027	Mutatie 2028	Mutatie 2029
	Verplichtingen	1.818.824	- 150	1.818.674	85.435	1.904.109	44.726	97.448	91.522	68.081	1.875.976
	Uitgaven	1.825.467	- 150	1.825.317	88.435	1.913.752	48.726	101.448	95.522	72.081	1.876.976
10.2	Apparaatsuitgaven	1.825.467	- 150	1.825.317	88.435	1.913.752	48.726	101.448	95.522	72.081	1.876.976
	<i>Personele uitgaven</i>	<i>1.753.469</i>	<i>0</i>	<i>1.753.469</i>	<i>103.005</i>	<i>1.856.474</i>	<i>51.699</i>	<i>104.308</i>	<i>95.492</i>	<i>72.073</i>	<i>1.821.069</i>
	Eigen personeel	436.288	0	436.288	22.668	458.956	42.312	40.735	41.249	42.076	520.621
	Externe Inhuur	5.018	0	5.018	28.177	33.195	1.444	22.444	18.444	13.448	5.724
	Overige personele exploitatie	26.303	0	26.303	5.893	32.196	2.326	2.508	2.494	2.494	27.953
	Uitkeringen (pensioenen en wachtgeld)	1.285.860	0	1.285.860	46.267	1.332.127	5.617	38.621	33.305	14.055	1.266.771
	<i>Materiële uitgaven</i>	<i>71.998</i>	<i>- 150</i>	<i>71.848</i>	<i>- 14.570</i>	<i>57.278</i>	<i>- 2.973</i>	<i>- 2.860</i>	<i>30</i>	<i>8</i>	<i>55.907</i>
	Overige materiële exploitatie	71.998	- 150	71.848	- 14.570	57.278	- 2.973	- 2.860	30	8	55.907
	Ontvangsten	7.853	0	7.853	134	7.987	134	134	134	134	7.987

In totaal is voor 2024 97 % juridisch verplicht en 3 % beleidsmatig gereserveerd ten opzichte van het totaal beschikbare budget.

Toelichting op de uitgaven

Personele uitgaven

Het budget voor de personele uitgaven is met € 103,0 miljoen verhoogd. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door een hoger budget voor eigen personeel, externe inhuur en overige personele exploitatie. Vanuit artikel 12 Nog onverdeeld is € 41,7 miljoen aan middelen voor arbeidsvoorwaarden overgeheveld naar deze posten op artikel 10. Deze middelen zijn bestemd voor de gestegen personele uitgaven als gevolg van het arbeidsvoorwaardenakkoord 2024, waaronder de loonsverhoging van 7,0% per 1 januari 2024 en de eenmalige uitkering van € 1500. Daarnaast is het budget voor externe inhuur met € 28,2 miljoen verhoogd. Dekking hiervoor is gevonden in budget voor eigen personeel omdat vacatures door de krappe arbeidsmarkt nu niet opgevuld kunnen worden. Met dit hogere inhuurbudget wordt externe inhuur als tijdelijke alternatieve capaciteit ingezet. Het budget voor uitkeringen (pensioenen en wachtgeld) is per saldo met € 46,3 miljoen verhoogd. Dit wordt eveneens voornamelijk veroorzaakt door de verhoging van het budget voor het nieuwe arbeidsvoorwaardenakkoord met € 65,4 miljoen vanuit artikel 12 Nog onverdeeld. Daarnaast is het budget met € 25,0 miljoen naar beneden bijgesteld. Deze middelen worden ingezet voor het oplossen van defensiebrede problematiek.

Materiele uitgaven

Het budget voor overige materiële uitgaven is met € 14,6 miljoen verlaagd. Dit komt voornamelijk door een overheveling van budget naar het ministerie van Binnenlandse Zaken voor bedrijfsvoeringskosten van € 7,4 miljoen. Daarnaast is vanuit de materiele uitgaven € 9,0 miljoen bijgedragen aan de defensiebrede problematiek. Vanuit artikel 12 onverdeeld is € 1,3 miljoen overgeheveld naar artikel 10, voor kort-cyclische activiteiten.

Niet-Beleidsartikel 11 Geheim

Artikel 11 Geheim (bedragen x € 1.000)										
	Ontwerp- begroting t (1)	Mutaties via NvW, moties, amende- menten en ISB (2)	Vastge- stelde begroting t (3) = (1) + (2)	Mutaties 1e suppletoire begroting (4)	Stand 1e suppletoire begroting (5) = (3) + (4)	Mutatie 2025	Mutatie 2026	Mutatie 2027	Mutatie 2028	Mutatie 2029
Art. Verplichtingen	18.815	0	18.815	- 300	18.515	0	0	0	0	20.315
Uitgaven	18.815	0	18.815	- 300	18.515	0	0	0	0	20.315
11.0 Geheim	18.815	0	18.815	- 300	18.515	0	0	0	0	20.315
<i>Geheim</i>	<i>18.815</i>	<i>0</i>	<i>18.815</i>	<i>- 300</i>	<i>18.515</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>20.315</i>
<i>Geheim</i>	<i>18.815</i>	<i>0</i>	<i>18.815</i>	<i>- 300</i>	<i>18.515</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>20.315</i>
Ontvangsten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

In totaal is voor 2024 26 % juridisch verplicht en 74 % beleidsmatig gereserveerd ten opzichte van het totaal beschikbare budget.

Niet-Beleidsartikel 12 Nog onverdeeld

Artikel 12 Nog onverdeeld (bedragen x € 1.000)											
Art.	Verplichtingen	Ontwerp- begroting t (1)	Mutaties via NvW, moties, amende- menten en ISB (2)	Vastge- stelde begroting t (3) = (1) + (2)	Mutaties 1e suppletoire begroting (4)	Stand 1e suppletoire begroting (5) = (3) + (4)	Mutatie 2025	Mutatie 2026	Mutatie 2027	Mutatie 2028	Mutatie 2029
	Uitgaven	618.419	0	618.419	- 148.168	461.251	- 118.019	- 67.894	- 67.060	- 71.349	441.623
12.3	Nog onverdeeld Loon	552.805	0	552.805	- 233.062	319.743	- 129.558	- 106.219	- 107.116	- 111.661	201.334
	<i>Nog onverdeeld Loon</i>	<i>552.805</i>	<i>0</i>	<i>552.805</i>	<i>- 233.062</i>	<i>319.743</i>	<i>- 129.558</i>	<i>- 106.219</i>	<i>- 107.116</i>	<i>- 111.661</i>	<i>201.334</i>
	<i>Nog onverdeeld Loon</i>	<i>552.805</i>	<i>0</i>	<i>552.805</i>	<i>- 233.062</i>	<i>319.743</i>	<i>- 129.558</i>	<i>- 106.219</i>	<i>- 107.116</i>	<i>- 111.661</i>	<i>201.334</i>
12.4	Nog onverdeeld Prijs	65.614	0	65.614	84.894	150.508	11.539	38.325	40.056	40.312	240.289
	<i>Nog onverdeeld Prijs</i>	<i>65.614</i>	<i>0</i>	<i>65.614</i>	<i>84.894</i>	<i>150.508</i>	<i>11.539</i>	<i>38.325</i>	<i>40.056</i>	<i>40.312</i>	<i>240.289</i>
	<i>Nog onverdeeld Prijs</i>	<i>65.614</i>	<i>0</i>	<i>65.614</i>	<i>84.894</i>	<i>150.508</i>	<i>11.539</i>	<i>38.325</i>	<i>40.056</i>	<i>40.312</i>	<i>240.289</i>
	Ontvangsten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Toelichting op de uitgaven

Het budget op artikel 12 Nog onverdeeld is met € 148,2 miljoen naar beneden bijgesteld. Vanuit artikel 12 Nog onverdeeld is € 683,4 miljoen aan middelen voor arbeidsvoorwaarden overgeheveld naar de Defensieonderdelen. Het overgrote deel van deze middelen is bestemd voor de gestegen personele uitgaven als gevolg van het arbeidsvoorwaardenakkoord 2024, waaronder de loonsverhoging van 7,0% per 1 januari 2024 en de eenmalige uitkering van € 1500. Daarnaast is er budget ingezet voor het oplossen van defensiebrede problematiek (€ 22,7 miljoen).

Tevens is de de loonbijstelling van € 450,3 miljoen toegevoegd aan de Defensiebegroting. Ook de prijsbijstelling van € 47,5 miljoen is toegevoegd aan de Defensiebegroting. Tot slot is ook de eindejaarsmarge (EJM) van € 72,5 miljoen toegevoegd aan de Defensiebegroting. De prijsbijstelling en EJM zijn tot nadere verdeling vooralsnog geparkeerd op artikel 12 Nog onverdeeld.

Niet-Beleidsartikel 13 Bijdrage aan Defensiematerieelbegrotingsfonds

Artikel 13 Bijdrage aan Defensiematerieelbegrotingsfonds (K) (bedragen x € 1.000)										
	Ontwerp- begroting t (1)	Mutaties via NvW, moties, amende- menten en ISB (2)	Vastge- stelde begroting t (3) = (1) + (2)	Mutaties 1e suppletoire begroting (4)	Stand 1e suppletoire begroting (5) = (3) + (4)	Mutatie 2025	Mutatie 2026	Mutatie 2027	Mutatie 2028	Mutatie 2029
Art. Verplichtingen	10.617.270	200.000	10.817.270	- 1.792.116	9.025.154	- 633.923	1.622.335	730.775	1.150.842	581.703
Uitgaven	10.592.237	200.000	10.792.237	- 1.827.116	8.965.121	- 668.923	1.592.335	700.775	1.120.842	551.703
13.0 Bijdrage aan Defensiematerieelbegrotingsfonds	10.592.237	200.000	10.792.237	- 1.827.116	8.965.121	- 668.923	1.592.335	700.775	1.120.842	551.703
<i>Bijdrage aan Defensiematerieelbegrotingsfonds</i>	<i>10.592.237</i>	<i>200.000</i>	<i>10.792.237</i>	<i>- 1.827.116</i>	<i>8.965.121</i>	<i>- 668.923</i>	<i>1.592.335</i>	<i>700.775</i>	<i>1.120.842</i>	<i>551.703</i>
Bijdrage aan Defensiematerieelbegrotingsfonds	10.592.237	200.000	10.792.237	- 1.827.116	8.965.121	- 668.923	1.592.335	700.775	1.120.842	551.703
Ontvangsten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

De mutatie van € 1.827,1 miljoen betreft de bijdrage vanuit de begroting Hoofdstuk X Defensie aan hoofdstuk K Defensiematerieelbegrotingsfonds ten behoeve van uitgaven die op het fonds worden verantwoord.

